

PERKEMBANGAN UNDANG-UNDANG PENTADBIRAN ISLAM DI NEGERI UTARA SEMENANJUNG 1950 – 2016: TUMPUAN PADA ASPEK PERUNDANGAN PUSAKA

*(A Study of the Development of the Administration of Islamic
Law in the Northern States of Malaysia 1950 – 2016: A Focus
on Inheritance Law)*

Faridah Ahmad
frdh_ahmad@yahoo.co.uk

Fauziah Mohd. Nor
mnfauziah@uum.edu.my

Alias Azhar
az.alias@uum.edu.my

Kolej Undang-undang, Kerajaan dan Pengajian Antarabangsa,
Universiti Utara Malaysia.

Abstrak

Artikel ini membincangkan perkembangan undang-undang pentadbiran Islam di negeri utara Semenanjung bermula dari zaman prakemerdekaan sehingga pascakemerdekaan dengan tumpuan pada aspek peruntukan pusaka menggunakan kaedah analisis doktrin. Revolusi perundangan Islam yang berlaku mulai tahun 1952 sehingga tahun 2016 didapati tidak seimbang antara enakmen pentadbiran Islam negeri dengan enakmen negeri berdasarkan pindaan, penambahbaikan dan pemansuhan yang bersesuaian dengan kehendak arus perdana. Hasil kajian menunjukkan bahawa tidak berlaku evolusi perundangan yang dinamik dalam pentadbiran pusaka atau pewarisan sejak zaman prakemerdekaan sehingga zaman pascakemerdekaan sehingga menimbulkan pelbagai konflik.

Kata kunci: harta pusaka, negeri utara Semenanjung, undang-undang pentadbiran Islam

Abstract

This article discusses the development of the administration of Islamic law in the northern states of Peninsular Malaysia from the pre-independence period until after independence, with specific focus on laws regarding the provisions for inheritance. Using doctrinal analysis methodology, this article highlights the issues related to the uneven evolution of Islamic laws regarding inheritance from 1952 until 2016 in these states. The discrepancies between the Islamic administration enactments and state enactments are presented in a table outlining the differences in terms of amendment, improvement and repeals in accordance with the requirements of the mainstream. The findings show that there is no dynamic change in the laws regarding inheritance and its administration from the pre-independence era until now, often resulting in inheritance-related conflicts.

Keywords: estate property, northern states of Peninsular Malaysia, administration of Islamic law

PENDAHULUAN

Secara umumnya, undang-undang merupakan suatu mekanisme untuk memastikan tindakan netizen mematuhi sistem keadilan dan mengelak daripada melakukan kezaliman dan pencerobohan hak¹. Undang-undang pentadbiran Islam negeri di Malaysia merupakan suatu statut yang bersifat substantif yang berperanan untuk memastikan orang Islam mematuhi peraturan Allah SWT. Evolusi perkembangan perundangan ini menunjukkan bahawa pemerintah berkewajipan memastikan kepatuhan orang Islam terhadap peraturan tersebut mencapai tahap optimum. Oleh itu, kajian ini memberi tumpuan pada aspek evolusi perkembangan pentadbiran pusaka dalam enakmen pentadbiran undang-undang agama Islam di negeri utara Semenanjung bermula dari tahun 1950 hingga tahun 2016 dengan merujuk peruntukan dalam enakmen negeri tersebut.

1 Noor Aziah Mohd. Awal. (2013). *Pengenalan kepada sistem perundangan di Malaysia*. Selangor: International Law Book Services, p. 2.

SOROTAN PERKEMBANGAN PERUNDANGAN ISLAM DI NEGERI UTARA SEMENANJUNG

Enakmen pentadbiran hukum syarak yang pertama digubal di Perse-kutuan Tanah Melayu ialah negeri Selangor pada tahun 1952. Enak-men ini bertindak sebagai “model” bagi negeri persekutuan yang lain untuk menggubal enakmen pentadbiran undang-undang Islam yang digubal sebelum Persekutuan Tanah Melayu mencapai ke-merdekaan². Tentunya kewujudan statut tersebut dipengaruhi oleh ciri penjajah Inggeris, terutama teks perundangan dalam bahasa Ing-geris dan tidak merangkumi aspek syariat yang menyeluruh, khu-susnya dari aspek pusaka atau pewarisan. Enakmen ini mengand-ungi peruntukan seperti dalam Jadual 1.

Jadual 1 Senarai peruntukan dalam *Administration of Muslim Law Enactment, Selangor, 1952*

Bil.	Bahagian	Seksyen
1.	Bahagian I - Pendahuluan	Seksyen 1 – Seksyen 4
2.	Bahagian II - Penubuhan Majlis Agama	Seksyen 5 – Seksyen 42
3.	Bahagian III - Mahkamah Syariah	Seksyen 43 – Seksyen 93
4.	Bahagian IV - Kewangan	Seksyen 94 – Seksyen 110
5.	Bahagian V - Pentadbiran Masjid	Seksyen 111 – Seksyen 118
6.	Bahagian VI - Perkahwinan dan Perceraian	Seksyen 119 – Seksyen 137
7.	Bahagian VII - Nafkah Tanggungan	Seksyen 138 – Seksyen 144
8.	Bahagian VIII - Muafaf	Seksyen 145 – Seksyen 148
9.	Bahagian IX - Kesalahan-kesalahan	Seksyen 149 – Seksyen 175
10.	Bahagian X - Perkara “Am”	Seksyen 176 – Seksyen 180

Berdasarkan kandungan Jadual 1, didapati peruntukan dalam *Administration of Muslim Law Enactment, Selangor, 1952* yang berkaitan dengan harta pusaka hanya diperuntukkan dalam seksyen 47 sahaja, iaitu Perakuan Pewarisan yang diterjemahkan seperti yang berikut:

- Zaini Nasohah. (2004). *Pentadbiran undang-undang Islam di Malaysia sebelum dan menjelang merdeka*. Kuala Lumpur: Percetakan Cergas (M) Sdn. Bhd., p. 73.

Jika, dalam perjalanan apa-apa prosiding yang berhubung dengan pentadbiran atau pembahagian harta pusaka seseorang si mati yang menganut agama Islam, mana-mana mahkamah atau pihak berkuasa, selain Mahkamah Kadi Besar atau Mahkamah Kadi, hendaklah memastikan pihak berkelayakan untuk mendapatkan hak daripada bahagian harta pusaka itu, atau apa-apa bahagian yang pihak tersebut berhak ke atasnya, Mahkamah Kadi, jika nilai kasar harta pusaka itu pada pandangannya tidak melebihi RM5000, dan Mahkamah Kadi Besar dalam mana-mana kes, boleh, atas permintaan mahkamah itu, atau pihak berkuasa berkenaan, atau atas permohonan daripada mana-mana orang yang mengaku sebagai benefisiari dan setelah dibayar fi yang ditetapkan, memperakukan, berdasarkan sejumlah fakta yang diperoleh daripada mahkamah atau pihak berkuasa itu, atau atas mana-mana fakta hipotetikal, pada pendapatnya itu terhadap mana-mana orang yang, dengan menganggap fakta itu, sama ada berasas atau hipotetikal, berhak mendapat bahagian terhadap harta pusaka tersebut, dan bahagian masing-masing berhak ke atasnya. Mahkamah Kadi Besar atau Kadi boleh, sebelum mengesahkan pendapatnya, meminta untuk mendengar apa-apa persoalan berkaitan dengan perundangan daripada pihak berkenaan, tetapi tidak boleh mendengar keterangan menjawab apa-apa persoalan yang berkaitan dengan fakta. Dalam sebarang kes yang terdapat apa-apa kesukaran khas Kadi Besar atau Kadi boleh merujuk persoalan itu kepada Jawatankuasa Perundangan untuk mendapatkan pandangannya, dan hendaklah, jika pendapat itu diberikan, mengesahkan mengikut apa-apa yang ditetapkan itu³.

Berdasarkan penelitian, didapati majoriti peruntukan dalam enakmen tersebut lebih tertumpu pada pentadbiran hal ehwal Islam yang asas sahaja, seperti peranan majlis agama Islam, bidang kuasa mahkamah syariah, pentadbiran masjid, serta pentadbiran pernikahan dan perceraian. Enakmen berkenaan juga dijadikan sebagai asas dan rujukan utama dalam penggubalan enakmen pentadbiran undang-undang Islam di negeri lain dalam Persekutuan Tanah Melayu. Kandungan yang diperuntukkan bukan sahaja bersifat umum,

3 *Section 47 Administration of Muslim Law Enactment, Selangor, 1952.*

malahan tiada perincian dan tidak lengkap, terutama dalam konteks hukum syarak kerana hanya terdapat dalam satu seksyen sahaja. Terdapat empat enakmen pentadbiran undang-undang Islam yang digubal berdasarkan seksyen 47, iaitu:

1. Pulau Pinang

Dewan Undangan Negeri Pulau Pinang meluluskan Enakmen Pentadbiran Undang-undang Islam Pulau Pinang pada 15 April 1959. Setelah enakmen ini berkuat kuasa, maka Majlis Agama Islam Pulau Pinang dan Seberang Perai ditubuhkan pada 28 Julai 1960. Majlis Agama Islam Pulau Pinang dipertanggungjawabkan untuk menasihati Yang di-Pertuan Agong sebagai ketua negeri tersebut⁴. Kandungan peruntukan statut tersebut adalah berkaitan dengan pentadbiran hal ehwal Islam yang mempunyai 10 bahagian dan 180 seksyen seperti dalam Jadual 2.

Jadual 2 Senarai peruntukan dalam *Administration of Muslim Law Enactment, Penang, 1959*.

Bil.	Bahagian	Seksyen
1.	Bahagian I - Permulaan	Seksyen 1 – Seksyen 4
2.	Bahagian II - Majlis	Seksyen 5 – Seksyen 42
3.	Bahagian III - Mahkamah Syariah	Seksyen 43 – Seksyen 93
4.	Bahagian IV - Kewangan	Seksyen 94 – Seksyen 110
5.	Bahagian V - Masjid	Seksyen 111 – Seksyen 118
6.	Bahagian VI - Perkahwinan dan Perceraian	Seksyen 119 – Seksyen 137
7.	Bahagian VII - Nafkah Tanggungan	Seksyen 138 – Seksyen 144
8.	Bahagian VIII - Mualaf	Seksyen 145 – Seksyen 148
9.	Bahagian IX - Kesalahan-kesalahan	Seksyen 149 – Seksyen 175
10.	Bahagian X - Perkara Am	Seksyen 176 – Seksyen 180

⁴ Othman Ishak. (1981). *Fatwa dalam perundangan Islam*. Kuala Lumpur: Penerbitan Fajar Bakti Sdn. Bhd., p. 36; *Constitution of the State of Penang*, bab 2, artikel 5(1) dan (2).

Berdasarkan kandungan Jadual 1 dan Jadual 2, didapati wujud persamaan dalam peruntukan antara *Administration of Muslim Law Enactment, Selangor, 1952* dengan *Administration of Muslim Law Enactment, Penang, 1959*. Faktor persamaan ini disebabkan oleh tempoh masa berkuat kuasanya kedua-dua enakmen tersebut dalam tempoh tujuh tahun sahaja, iaitu suatu tempoh masa yang singkat bagi sesebuah pemerintahan yang menerima pakai sistem pemerintahan penjajah untuk sekian lamanya. Aspek peruntukan pusaka hanya terkandung dalam satu seksyen sahaja, iaitu seksyen 47 yang mempunyai persamaan dengan section 47 *Administration of Muslim Law Enactment, Selangor, 1952*.

Seperti yang dijelaskan sebelum ini, Enakmen Pentadbiran Hukum Syarak Selangor No. 3, 1952 bertindak sebagai undang-undang duluan (*precedent law*), khususnya berhubung dengan perundangan Islam di Tanah Melayu. Maka, peruntukan dalam Enakmen Pentadbiran Undang-undang Islam Pulau Pinang No. 3, 1959 yang digubal bukan sahaja mengekalkan seksyen 47 berkaitan dengan Perakuan Pewarisan, bahkan keseluruhan teks enakmen tersebut masih dalam bahasa Inggeris⁵. Dalam hal ini, enakmen ini mengalami beberapa fasa perubahan dan pindaan, iaitu pada tahun 1993, 2000 dan terkini, 2004⁶. Kandungan peruntukan Enakmen Pentadbiran Agama Islam (Negeri Pulau Pinang) 2004 adalah seperti dalam Jadual 3⁷.

Berpandukan kandungan enakmen tersebut, seksyen yang berkaitan dengan pewarisan atau harta pusaka hanya terdapat

5 Jasmin bin Ismail, Pendaftar, Mahkamah Tinggi Syariah, Jabatan Kehakiman Syariah Pulau Pinang, No. 3, Jalan Batu Gantung, 10450, Pulau Pinang. Temu bual di pejabat Mahkamah Tinggi Syariah Pulau Pinang, 21 Oktober 2016, pukul 11.00 pagi.

6 www.esyariah.gov.my

7 Enakmen Pentadbiran Agama Islam (Negeri Pulau Pinang) 2004.

Jadual 3 Senarai peruntukan dalam Enakmen Pentadbiran Agama Islam (Negeri Pulau Pinang) 2004.

Bil.	Bahagian	Seksyen
1.	Bahagian I - Permulaan	Seksyen 1 – Seksyen 3
2.	Bahagian II - Majlis Agama Islam Negeri Pulau Pinang	Seksyen 4 – Seksyen 43
3.	Bahagian III - Pelantikan Mufti, Kuasa dalam Hal Ehwal Agama, Jawatankuasa Fatwa dan Fatwa yang Berhubung dengan Perkara Kepentingan Nasional	Seksyen 44 – Seksyen 54
4.	Bahagian IV - Mahkamah Syariah	Seksyen 55 – Seksyen 77
5.	Bahagian V - Pendakwaan dan Perwakilan	Seksyen 78 – Seksyen 80
6.	Bahagian VI - Kewangan	Seksyen 81 – Seksyen 95
7.	Bahagian VII - Masjid	Seksyen 96 – Seksyen 105
8.	Bahagian XIII - Pungutan Khairat	Seksyen 106
9.	Bahagian IX - Memeluk Agama Islam	Seksyen 107 – Seksyen 117
10.	Bahagian X - Pendidikan Agama Islam	Seksyen 118 – Seksyen 121
11.	Bahagian XI - Am	Seksyen 122 – Seksyen 124

dalam satu seksyen sahaja, iaitu seksyen 65. Teks peruntukan seksyen 65 adalah seperti yang berikut:

Jika dalam perjalanan mana-mana prosiding yang berhubungan dengan pentadbiran atau pembahagian harta pusaka seseorang si mati yang beragama Islam, mana-mana mahkamah atau pihak berkuasa, selain mahkamah tinggi syariah atau mahkamah rendah syariah, mempunyai kewajipan untuk menentukan-

Orang yang berhak mendapat bahagian harta pusaka itu; atau Bahagian-bahagian yang kepadanya masing-masing orang itu berhak.⁸

Hasil penelitian mendapati tiada usaha daripada pihak berautoriti untuk membuat penambahbaikan atau memantapkan peruntukan tersebut. Walau bagaimanapun, terdapat banyak bahagian dalam enakmen “ibu” dimansuhkan dan diwujudkan enakmen baharu seperti Enakmen Undang-undang Keluarga Islam (Negeri Pulau Pinang)

⁸ Seksyen 65 Enakmen Pentadbiran Agama Islam (Negeri Pulau Pinang) 2004.

1985, iaitu enakmen pertama tentang pentadbiran perkahwinan dan perceraian. Enakmen ini mengalami pindaan sebanyak dua kali, iaitu pada tahun 1993 dan 2004. Walaupun enakmen ini diperuntukkan khusus untuk perkahwinan dan perceraian, namun pihak Kerajaan Negeri Pulau Pinang turut meluluskan Enakmen Kaedah-kaedah Perkahwinan, Perceraian dan Rujuk (Negeri Pulau Pinang) 2000 bagi memantapkan lagi pengurusan dan pentadbiran hal kekeluargaan Islam di negeri tersebut⁹.

Selain itu, statut berkenaan pentadbiran Islam turut diwujudkan seperti Peraturan-peraturan Fitrah Pulau Pinang 1962, Peraturan Jawatankuasa Kariah 1972, dan Peraturan-peraturan Pungutan Zakat dan Fitrah Pulau Pinang 1972¹⁰. Walau bagaimanapun, statut berkenaan dimansuhkan dan diberikan nafas baharu supaya lebih sistematik dan holistik seperti dalam Jadual 4.

Jadual 4 Senarai enakmen baharu dan yang dikemas kini.

Bil.	Enakmen Baharu yang Diwujudkan	Enakmen yang Dikemas Kini
1.	Enakmen Pengawalan Sekolah-sekolah Agama (Pulau Pinang) 1989 dan Kaedah-kaedah Pengawalan Sekolah-sekolah Agama Islam (Pulau Pinang) 2001.	Tiada.
2.	Enakmen Kesalahan Jenayah Syariah (Negeri Pulau Pinang) 1996.	Tiada.
3.	Enakmen Acara Jenayah Syariah (Negeri Pulau Pinang) 1996 (kemudiannya dimansuhkan).	Enakmen Tatacara Jenayah Mahkamah Syariah (Negeri Pulau Pinang) 2004.
4.	Enakmen Keterangan Mahkamah Syariah (Negeri Pulau Pinang) 1996 (kemudiannya dimansuhkan).	Enakmen Keterangan Mahkamah Syariah (Negeri Pulau Pinang) 2004.
5.	Enakmen Tatacara Mal Syariah (Negeri Pulau Pinang) 1999 (kemudiannya dimansuhkan).	Enakmen Tatacara Mal Mahkamah Syariah (Negeri Pulau Pinang) 2004.

Merujuk senarai enakmen tersebut, didapati peruntukan dalam enakmen “utama” dimansuhkan dan digubal enakmen baharu bersesuaian dengan transformasi perundangan semasa. Walau

⁹ www.jksnpp.gov.my

¹⁰ Othman Ishak. (1981). *Fatwa dalam perundangan Islam*, p. 36.

bagaimanapun, berdasarkan sorotan perkembangan dan evolusi perundangan yang berlaku di Pulau Pinang, ternyata pengurusan harta pusaka orang Islam tidak diberikan tempat yang sewajarnya berbanding dengan isu lain, seperti kesalahan jenayah, pentadbiran perkahwinan dan perceraian orang Islam, keterangan dalam perbicaraan, pentadbiran masjid, wakaf, dan pentadbiran orang memeluk agama Islam (mualaf). Bagi kes pembahagian harta pusaka orang Islam, hukum adat Melayu dan hukum syarak akan dijadikan rujukan. Dalam hal ini, dirumuskan bahawa sehingga kini belum wujud lagi peruntukan yang bersifat komprehensif yang berkaitan dengan pusaka orang Islam di Pulau Pinang, dan isu ini turut diakui oleh Pendaftar Mahkamah Tinggi Syariah Pulau Pinang¹¹.

2. Kedah

Majlis Agama Islam Kedah ditubuhkan pada tahun 1948. Tugas utama majlis adalah untuk memberikan nasihat dan bantuan kepada sultan untuk mentadbir hal ehwal agama Islam dan adat istiadat Melayu di Kedah. Majlis Mesyuarat Negeri Kedah meluluskan beberapa undang-undang dan peraturan tentang pentadbiran agama Islam, iaitu Undang-Undang Zakat Kedah No. 4, 1955; Peraturan Baitulmal Kedah No. 9, 1962; dan Aturan-aturan Pegawai Masjid Kedah 1967¹². Seterusnya, proses pengukuhan perundangan hal ehwal Islam dimantapkan lagi setelah Kerajaan Negeri Kedah meluluskan undang-undang pentadbiran agama Islam yang pertama di Kedah, iaitu *Administration of Muslim Law Enactment, Kedah No. 9, 1962* yang mempunyai 10 bahagian dan 174 seksyen¹³ seperti dalam Jadual 5.

11 Jasmin bin Ismail, Pendaftar, Mahkamah Tinggi Syariah, Jabatan Kehakiman Syariah Pulau Pinang, No. 3, Jalan Batu Gantung, 10450, Pulau Pinang. Temu bual di pejabat Mahkamah Tinggi Syariah Pulau Pinang, 21 Oktober 2016, pukul 11.00 pagi.

12 Othman Ishak. (1981). *Fatwa dalam perundangan Islam*, p. 47.

13 *Administration of Muslim Law Enactment, Kedah, 1962*.

Jadual 5 Senarai peruntukan dalam *Administration of Muslim Law Enactment, Kedah, 1962*.

Bil.	Bahagian	Seksyen
1.	Bahagian I - Permulaan	Seksyen 1– Seksyen 3
2.	Bahagian II - Majlis	Seksyen 4 – Seksyen 38
3.	Bahagian III - Mahkamah Syariah	Seksyen 39 – Seksyen 88
4.	Bahagian IV - Kewangan	Seksyen 89 – Seksyen 103
5.	Bahagian V - Masjid	Seksyen 104 – Seksyen 113
6.	Bahagian VI - Perkahwinan dan Perceraian	Seksyen 114 – Seksyen 132
7.	Bahagian VII - Nafkah Orang-orang Tanggungan	Seksyen 133 – Seksyen 138
8.	Bahagian XIII - Mualaf	Seksyen 139 – Seksyen 141
9.	Bahagian IX - Kesalahan	Seksyen 142 – Seksyen 169
10.	Bahagian X - Perkara Am	Seksyen 170 – Seksyen 174

Merujuk keseluruhan peruntukan dalam statut tersebut didapati wujud persamaan peruntukan *Administration of Muslim Law Enactment, Penang, 1959* dengan *Administration of Muslim Law Enactment, Kedah, 1962*. Walau bagaimanapun, terdapat pengurangan empat seksyen daripada jumlah keseluruhan seksyen dalam *Administration of Muslim Law Enactment, Penang, 1959*, iaitu 180 seksyen kepada 174 seksyen dalam *Administration of Muslim Law Enactment, Kedah, 1962*. Kemudian statut tersebut dipinda beberapa kali, iaitu pada tahun 1963, 1965, 1971 (sebanyak dua kali), 1975, 1976, 1980, 1984, 1987, 1989 (sebanyak dua kali), 1990, 1993, dan 2000.

Walaupun bagaimanapun, semua peruntukan undang-undang tersebut dimansuhkan dan digubal undang-undang baharu yang dikenali sebagai Enakmen Pentadbiran Undang-undang Islam (Kedah Darul Aman) 2008¹⁴. Enakmen tersebut ialah enakmen terkini yang digubal berbanding dengan enakmen Pulau Pinang dan Perak pada tahun 2004, dan Perlis pada tahun 2006. Senarai peruntukan enakmen tersebut adalah seperti dalam Jadual 6.

14 Enakmen Pentadbiran Undang-undang Islam (Kedah Darul Aman) 2008.

Jadual 6 Senarai peruntukan dalam Enakmen Pentadbiran Undang-undang Agama Islam (Kedah Darul Aman) 2008.

Bil.	Bahagian	Seksyen
1.	Bahagian I - Permulaan	Seksyen 1 – Seksyen 3
2.	Bahagian II - Majlis Agama Islam Negeri Kedah Darul Aman	Seksyen 4 – Seksyen 43
3.	Bahagian III - Pendakwaan dan Perwakilan	Seksyen 44 – Seksyen 46
4.	Bahagian IV - Kewangan	Seksyen 47 – Seksyen 58
5.	Bahagian V - Masjid	Seksyen 59 – Seksyen 68
6.	Bahagian VI - Pungutan Khairat	Seksyen 69
7.	Bahagian VII - Memeluk Agama Islam	Seksyen 70 – Seksyen 80
8.	Bahagian XIII - Pendidikan Agama Islam	Seksyen 81– Seksyen 86
9.	Bahagian IX - Am	Seksyen 87 – Seksyen 89

Oleh itu, hasil kajian mendapati 89 seksyen sahaja yang masih dikekalkan dalam Enakmen Pentadbiran Undang-undang Islam (Kedah Darul Aman) 2008. Baki peruntukan yang terkandung dalam *Administration of Muslim Law Enactment, Kedah, 1962* dimansuhkan dan dibuat penambahbaikan dalam enakmen baharu seperti dalam Jadual 7.

Jadual 7 Senarai enakmen baharu yang diwujudkan.

Bil.	Senarai Enakmen yang Diwujudkan	Senarai Enakmen yang Dikemas Kini
1.	Enakmen Keluarga Islam (Kedah) 1979 (kemudiannya dimansuhkan).	Enakmen Undang-undang Keluarga Islam (Kedah Darul Aman) 2008.
2.	Enakmen Atur Cara Mal Islam (Kedah) 1979 (kemudiannya dimansuhkan).	Enakmen Tatacara Mal Mahkamah Syariah (Kedah Darul Aman) 2014.
3.	Enakmen Mahkamah Syariah (Kedah) 1979 (kemudiannya dimansuhkan).	Enakmen Mahkamah Syariah (Kedah Darul Aman) 2008.

sambungan **Jadual 7**

Bil.	Senarai Enakmen yang Diwujudkan	Senarai Enakmen yang Dikemas Kini
4.	Enakmen Acara Jenayah Syariah (Kedah) 1988 (kemudiannya dimansuhkan).	Enakmen Tatacara Jenayah Syariah (Kedah Darul Aman) 2014.
5.	Enakmen Kanun Jenayah Syariah (Kedah) 1988 (kemudiannya dimansuhkan).	Enakmen Kesalahan Jenayah Syariah (Kedah Darul Aman) 2014.
6.	Enakmen Pengawalan Sekolah-sekolah Agama Islam (Kedah) 1988 (berkuat kuasa sehingga kini).	Tiada penambahbaikan.
7.	Enakmen Kawalan dan Sekatan Pengembangan Agama Bukan Islam (Kedah) 1988 (berkuat kuasa sehingga kini).	Tiada penambahbaikan.
8.	Enakmen Mufti dan Fatwa (Kedah Darul Aman) 2008 (enakmen baharu yang dikuatkuasakan).	Tiada penambahbaikan
9.	Enakmen Keterangan Mahkamah Syariah (Kedah) 1989 (kemudiannya dimansuhkan).	Enakmen Keterangan Mahkamah Syariah (Kedah Darul Aman) 2014.

Kewujudan sembilan buah enakmen yang sebelum ini terdapat dalam enakmen “ibu” memberikan impak terhadap kelancaran undang-undang pentadbiran hal ehwal Islam yang lebih cekap dan efektif di Kedah¹⁵. Menariknya, negeri Kedah merupakan satu-satunya negeri di Malaysia yang mempunyai statut khusus yang berkaitan dengan zakat yang dikenali sebagai Enakmen Lembaga Zakat (Kedah Darul Aman) 2015. Sementara itu, perundangan tentang pentadbiran zakat di Pulau Pinang, Perlis dan Perak terkandung dalam enakmen pentadbiran agama Islam di negeri masing-masing. Perubahan ini jelas menjadi pemangkin kestabilan perundangan pentadbiran Islam di Kedah walaupun sebelum ini perundangan yang berkaitan dengan

15 Syeikh Abdul Ghani bin Othman, Setiausaha, Jawatankuasa Penggubalan dan Penyemakan Undang-undang Majlis Agama Islam Kedah, AGAMA(K) 52 Jld. 7 (42) bertarikh 1 November 2016 bersamaan 1 Safar 1438.

zakat tidak diperuntukkan dalam enakmen “ibu”. Isu yang berkaitan dengan pengurusan dan pentadbiran harta pusaka masih perlu merujuk “enakmen ibu”, iaitu seksyen 44 sahaja yang berhubung dengan surat akuan pusaka. Kandungan peruntukan seksyen tersebut sama seperti negeri Selangor dan Pulau Pinang dan hanya terdapat sedikit penambahbaikan dari aspek pecahan subseksyen seperti yang berikut:

Kathi's Courts.

Subsection 44(1) “If, in the course of any proceedings relating to the administration or distribution of the estate of a deceased who professed the Muslim religion, any court or authority, other than the Court of the Kathi Besar or a Court of Kathi, shall be under the duty of determining the persons entitled to share in such estate, or the share to which such persons are respectively entitled, the Court of a Kathi, if the gross value of the estate does not appear to him to exceed five thousands dollars, and the Court of the Kathi Besar in any case, may, on a request by such Court or authority, or on the application of any person claiming to be a beneficiary and on payment by him of the prescribed fee, certify, upon any set of facts found by such court or authority, or on any hypothetical set of facts, its opinion as to the persons who are, assuming such facts, whether as found or hypothetical, entitled to share in such estate and as to the shares to which they are respectively entitled.

(2) The Court of the Kathi Besar or Khathi may, before so certifying its opinion, require to hear the parties on any question of law, but shall not hear evidence or make findings on any question of fact.

(3) In any case of special difficulty the Kathi Besar or a Kathi may refer the question to the Legal Committee for its opinion, and shall, and shall, if such opinion be given, certify in accordance therewith.¹⁶

Kemudian, seksyen tersebut dimansuhkan kerana seksyen tersebut dimasukkan ke dalam seksyen 22 Enakmen Mahkamah Syariah Negeri (Kedah) 1979 berkaitan dengan Perakuan Faraid dan terkini dimasukkan sebagai subseksyen 20(1) Enakmen Mahkamah Syariah (Kedah Darul Aman) 2008 berkaitan dengan perakuan

¹⁶ Section 44 Administration of Muslim Law Enactment, Kedah, 1962.

pewarisan, iaitu:

Jika dalam perjalanan mana-mana prosiding yang berhubungan dengan pentadbiran atau pembahagian harta pusaka seseorang si mati yang beragama Islam, mana-mana mahkamah sivil atau pihak berkuasa, selain mahkamah tinggi syariah atau mahkamah rendah syariah, mempunyai kewajipan untuk menentukan-

(c) orang yang berhak kepada bahagian dalam harta pusaka itu; atau

(d) bahagian-bahagian dalam harta pusaka itu, atau bahagian-bahagian yang kepadanya orang-orang itu masing-masing berhak.¹⁷

Berdasarkan penelitian, meskipun hala tuju evolusi perundangan Islam di Kedah diberikan sinergi yang amat konstruktif, namun peruntukan tentang pentadbiran harta pusaka orang Islam tidak diperkukuh atau dikembangkan sepenuhnya kerana hanya terdapat satu seksyen sahaja sejak dari tahun 1962 hingga tahun 2016, iaitu Perakuan Pewarisan. Malahan, sehingga hari ini, masih tiada penambahbaikan dilakukan terhadap isu tersebut, apatah lagi mewujudkan statut khusus seperti peraturan faraid atau enakmen faraid. Kajian mendapati peruntukan enakmen yang wujud lebih memberikan fokus terhadap isu pentadbiran hal ehwal agama Islam berkaitan dengan kehidupan orang Islam, seperti isu kekeluargaan, pengurusan masjid, pentadbiran sekolah agama dan bidang kuasa mahkamah. Hakikatnya, keperluan mewujudkan suatu perundangan khusus yang berkaitan dengan pewarisan atau pusaka orang Islam amat diperlukan untuk menghadapi cabaran yang kian menggugat institusi perundangan Islam kini¹⁸.

17 Subseksyen 20(1) Enakmen Mahkamah Syariah (Kedah Darul Aman) 2008.

18 Kamaruslan bin Mustapha, Ketua Pendaftar, Jabatan Kehakiman Syariah Negeri Kedah, Aras 2, Bangunan Mahkamah Syariah, Kompleks Pentadbiran Kerajaan Persekutuan, Bandar Muadzam Shah, Anak Bukit, Alor Setar, Kedah. Temu bual di pejabat Ketua Pendaftar, Jabatan Kehakiman Syariah Negeri Kedah, 23 Oktober 2016, pukul 3.00 petang.

3. Perlis

Perlis dimasukkan ke dalam Perjanjian Persekutuan Tanah Melayu oleh kerajaan Inggeris pada 12 Januari 1948. Rentetan itu, Majlis Mesyuarat Negeri Perlis meluluskan beberapa undang-undang yang berkaitan dengan perundangan Islam, iaitu Majlis Ugama Islam dan Adat Istiadat Melayu Perlis, No. 1, 1949; Peraturan Zakat dan Fitrah Perlis, No. 3, 1950; Undang Peraturan Mahkamah Syariah Perlis, No. 12, 1959; Undang-undang Syiqaq, No. 9, 1323H dan *The Zakat Rules* 1962¹⁹. Sementara itu, *Administration of Muslim Law Enactment Perlis* yang diluluskan pada tahun 1963 mengandungi 12 bahagian dan 136 seksyen seperti yang disenaraikan dalam Jadual 8. Walau bagaimanapun, setelah statut tersebut diluluskan, Undang-undang Majlis Agama Islam Perlis yang digubal pada tahun 1949 dimansuhkan.

Jadual 8 Senarai peruntukan dalam *Administration of Muslim Law Enactment, Perlis, 1963*.

Bil.	Bahagian	Seksyen
1.	Bahagian I - Permulaan	Seksyen 2 – Seksyen 3
2.	Bahagian II - Majlis	Seksyen 4 – Seksyen 8
3.	Bahagian III - Pelantikan Kadi	Seksyen 9 – Seksyen 10
4.	Bahagian IV - Mahkamah Kadi	Seksyen 11 – Seksyen 14
5.	Bahagian V - Prosedur Am	Seksyen 15 – Seksyen 62
6.	Bahagian VI - Kewangan	Seksyen 63 – Seksyen 73
7.	Bahagian VII - Masjid	Seksyen 74 – Seksyen 80
8.	Bahagian XIII - Perkahwinan dan Perceraian	Seksyen 81 – Seksyen 102
9.	Bahagian IX - Nafkah Orang-orang Tanggungan	Seksyen 103 – Seksyen 108
10.	Bahagian X - Mualaf	Seksyen 109
11.	Bahagian XI - Kesalahan-kesalahan	Seksyen 110 – Seksyen 133
12.	Bahagian XII - Perkara Am	Seksyen 134 – Seksyen 136

¹⁹ *Government of Perlis Gazette*, 26 Mac 1964, Jilid VII, No. 7; *section 9 Zakat Enactment, No. 4*.

Merujuk Jadual 8, *Administration of Muslim Law Enactment, Perlis 1963* mengandungi 136 seksyen dan dikuatkuasakan sepenuhnya bagi melancarkan pentadbiran hal ehwal agama Islam di negeri tersebut. Walau bagaimanapun, hanya terdapat satu seksyen sahaja tentang pewarisan yang diperuntukkan dalam perundangan tersebut, iaitu subperenggan 11(4)(b)(v) yang memperuntukkan bidang kuasa mahkamah kadi untuk menentukan ahli waris yang berhak menerima harta pusaka dan bahagian yang berhak diterima berdasarkan hukum syarak. Kandungan subperenggan tersebut adalah seperti yang berikut:

Section 11. Kathi's Courts.

- (4) *A Court when presided over by a Kathi shall be competent-*
(b) *in its civil jurisdiction, to hear and determine such actions and proceedings, between persons professing the Muslim Religion, as relates to-*
(v) *apportionment of estates of deceased persons, who professed the Muslim Religion;*²⁰.

Dalam hal ini, didapati peruntukan pusaka yang terdapat dalam enakmen tersebut terlalu terhad, dan hanya menyentuh aspek penentuan ahli waris yang berhak dan kadar bahagian yang diterima oleh waris tersebut sahaja, tetapi tiada peruntukan dari aspek pentadbiran harta pusaka secara komprehensif.

Sementara itu, aspek pelaksanaan penguatkuasaan pentadbiran hukum syarak dipertanggungjawabkan kepada Jabatan Agama Islam Perlis yang ditubuhkan pada tahun 1963 di Kangar. Fungsi utama Majlis Agama Islam dan Adat Istiadat Melayu Perlis hanya memberikan nasihat kepada raja tentang hal ehwal agama Islam dan adat Melayu. Bagi melestarikan pelaksanaan perundangan Islam di Perlis, Majlis Agama Islam dan Adat Istiadat Melayu Perlis menubuhkan tiga jawatankuasa kecil, iaitu Jawatankuasa Syariah, Jawatankuasa Mahkamah Kadi dan Jawatankuasa Ulang Bicara. Majlis tersebut terdiri daripada Jabatan Hal Ehwal Agama Islam Perlis, Mahkamah Syariah dan Bahagian Mufti²¹.

20 *Section 11 Administration of Muslim Law Enactment, Perlis, 1963.*

21 Othman Ishak. (1981). *Fatwa dalam perundangan Islam*, p. 44.

Walau bagaimanapun, enakmen tersebut melalui beberapa fasa pindaan, iaitu pada tahun 1966, 1971, 1975, 1988, 1989, 1995, dan yang terkini pada tahun 2006. Kandungan peruntukan dalam enakmen tersebut adalah seperti dalam Jadual 9.

Jadual 9 Senarai peruntukan dalam Enakmen Pentadbiran Agama Islam Perlis 2006.

Bil.	Bahagian	Seksyen
1.	Bahagian I - Permulaan	Seksyen 1 – Seksyen 3
2.	Bahagian II - Majlis	Seksyen 4 – Seksyen 43
3.	Bahagian III - Pelantikan Mufti, Kuasa dalam Hal Ehwal Agama, Jawatankuasa Fatwa dan Fatwa yang Berhubung dengan Kepentingan Nasional	Seksyen 43 – Seksyen 54
4.	Bahagian IV - Mahkamah Syariah	Seksyen 55 – Seksyen 77
5.	Bahagian V - Pendakwaan dan Perwakilan	Seksyen 78 – Seksyen 80
6.	Bahagian VI - Kewangan (Baitulmal, Zakat Fitrah dan Wakaf, Nazr dan Amanah)	Seksyen 81 – Seksyen 95
7.	Bahagian VII - Masjid	Seksyen 96 – Seksyen 105
8.	Bahagian XIII - Pungutan Khairat	Seksyen 106
9.	Bahagian IX - Memeluk Agama Islam	Seksyen 107 – Seksyen 117
10.	Bahagian X - Pendidikan Agama Islam	Seksyen 118 – Seksyen 121
11.	Bahagian XI - Am	Seksyen 122 – Seksyen 124

Berdasarkan peruntukan tersebut didapati jumlah peruntukan dalam enakmen tersebut dikurangkan kepada 124 seksyen berbanding dengan 136 seksyen dalam enakmen terdahulu. Hanya seksyen 65 sahaja yang berkaitan dengan harta pusaka, iaitu Perakuan Pewarisan yang menyatakan:

Jika dalam perjalanan mana-mana prosiding yang berhubungan dengan pentadbiran atau pembahagian harta pusaka seseorang si mati yang beragama Islam, mana-mana mahkamah atau pihak berkuasa, selain mahkamah tinggi syariah atau suatu mahkamah rendah syariah, mempunyai kewajipan untuk menentukan-

- (a) orang-orang yang berhak mendapat bahagian dalam harta pusaka itu; atau

(b) bahagian-bahagian yang kepadanya masing-masing orang itu berhak,

Mahkamah syariah boleh atas permohonan mana-mana orang yang menuntut bahawa dia menjadi benefisiari atau wakilnya, dan setelah dibayar olehnya fi yang ditetapkan, memperakukan fakta yang didapati oleh mahkamah syariah dan pendapat mahkamah syariah tentang orang yang berhak atas bahagian itu.

Pengurangan seksyen ini disebabkan oleh pemansuhan beberapa peruntukan dalam seksyen yang sedia ada dan diwujudkan enakmen baharu seperti dalam Jadual 10.

Jadual 10 Senarai enakmen baharu yang diwujudkan.

Bil.	Senarai Enakmen yang Diwujudkan	Senarai Enakmen yang Dikemas Kini
1.	Enakmen Pentadbiran Undang-undang Keluarga Islam Perlis 1964 (dibuat penambahbaikan).	Enakmen ini dibuat penambahbaikan sebanyak dua kali, iaitu Enakmen Undang-undang Keluarga Islam Perlis 1991, dan kemudiannya dimansuhkan dengan berkuat kuasanya Enakmen Undang-undang Keluarga Islam Perlis 2006.
2.	Enakmen Pentadbiran Mahkamah Syariah Perlis 1991 (dipinda pada tahun 1991 dan kemudiannya dimansuhkan).	Enakmen Pentadbiran Mahkamah Syariah Perlis 2007.
3.	Enakmen Prosedur Mal Mahkamah Syariah Perlis 1991 (dibuat penambahbaikan).	Enakmen Prosedur Mal Mahkamah Syariah Perlis 2007.
4.	Enakmen Jenayah dalam Syariah Perlis 1991 (dibuat penambahbaikan).	Enakmen Jenayah dalam Syariah Perlis 2007.
5.	Enakmen Prosedur Jenayah dalam Syariah Perlis 1993 (dibuat penambahbaikan).	Enakmen Prosedur Jenayah dalam Syariah Perlis 2007.
6.	Enakmen Pengawalan Sekolah-sekolah Agama Islam Negeri Perlis 1988 (berkuat kuasa sehingga kini).	Tiada penambahbaikan.

Seperti negeri Pulau Pinang dan Kedah, Perlis turut menggubal enakmen baharu yang berperanan untuk mengukuhkan lagi pentadbiran

agama Islam di negeri tersebut²². Namun, didapati aspek pentadbiran harta pusaka sejak penjajahan Inggeris hingga pascakemerdekaan tidak mendapat tempat yang sewajarnya dalam perundangan yang berkuat kuasa di negeri ini. Ketiadaan perundangan atau peraturan yang khusus berkaitan dengan pengurusan harta pusaka orang Islam menjadikan pentadbiran pusaka amat lemah dan menimbulkan masalah yang berlaku terhadap tuntutan pembahagian harta pusaka pada masa ini.

4. Perak

Undang-undang Majlis Agama Islam dan Adat Melayu Perak diluluskan pada 1 Mei 1952²³. Sementara itu, Undang-undang Pentadbiran Agama Islam Perak yang diluluskan pada 1 Mei 1965 menjadi pengganti bagi semua undang-undang yang dikuatkuasakan sebelumnya²⁴. Selain enakmen pentadbiran Islam, Majlis Agama Islam dan Adat Melayu Perak turut mewujudkan beberapa peraturan dan undang-undang yang berkaitan undang-undang diri orang Islam di Perak. Antaranya termasuklah *The Bait al-Mal; Zakat and Fitrah Enactment, Perak, 7/1951*; *The Control of Wakaf Enactment Perak 8/1951*; *The Zakat and Fitrah Rules Perak, 1952*; dan *The Muslim Marriage and Divorce Registration Enactment Perak, 1954*²⁵. Penelitian juga mendapati kandungan peruntukan undang-undang Pentadbiran Agama Islam Perak No. 11, 1965 mempunyai 10 bahagian dan 192 seksyen seperti dalam Jadual 11.

22 Jaidi bin Ahmad, Hakim Mahkamah Tinggi, Jabatan Kehakiman Syariah Negeri Perlis, Aras 4, Darul Qada' Tuanku Syed Sirajuddin, Persiaran Jubli Emas, Jalan Pegawai, 01000 Kangar, Perlis. Temu bual di pejabat Hakim Mahkamah Tinggi, Jabatan Kehakiman Syariah Negeri Perlis, 11 November 2016, pukul 3.00 petang.

23 Enakmen Perak, No. 6, 1951; *Federal of Malaya Government Gazette (Perak Section), No. 286 of 1952*.

24 *Section 192 Administration of Muslim Law Enactment, Perak, 1965*.

25 *Federation of Malaya Government Gazette (Perak Section), 1951, 1952, 1954*.

Jadual 11 Senarai peruntukan dalam Undang-undang Pentadbiran Agama Islam Perak No. 11, 1965.

Bil.	Bahagian	Seksyen
1.	Bahagian I - Permulaan	Seksyen 1 – Seksyen 4
2.	Bahagian II - Penubuhan Majlis	Seksyen 5 – Seksyen 42
3.	Bahagian III - Mahkamah Syariah	Seksyen 43 – Seksyen 91
4.	Bahagian IV - Kewangan Amanah Khairat Baitulmal	Seksyen 92 – Seksyen 108
5.	Bahagian V - Masjid	Seksyen 109 – Seksyen 117
6.	Bahagian VI - Nikah, Cerai dan Rujuk	Seksyen 118 – Seksyen 136
7.	Bahagian VII - Nafkah Tanggungan	Seksyen 137 – Seksyen 142
8.	Bahagian XIII - Mualaf	Seksyen 143 – Seksyen 146
9.	Bahagian IX - Kesalahan-kesalahan	Seksyen 147 – Seksyen 186
10.	Bahagian X - Perkara Am	Seksyen 187 – Seksyen 192

Dalam enakmen ini, peruntukan pentadbiran harta pusaka terkandung dalam perenggan 45(3)(iv) tentang had bidang kuasa mahkamah dan kuasa kadi besar dan kadi dalam kes pewarisan. Mahkamah Kadi Besar berkuasa untuk menentukan waris yang berhak dan bahagian yang berhak diterima seperti yang terkandung dalam peruntukan tersebut²⁶.

Oleh itu, dirumuskan bahawa terdapat persamaan dalam bidang kuasa Mahkamah Syariah Perak, Mahkamah Syariah Pulau Pinang, Mahkamah Syariah Kedah dan Mahkamah Syariah Perlis terhadap harta pusaka orang Islam, iaitu mengesahkan ahli waris yang berhak mewarisi harta si mati dan kadar yang berhak diterima oleh waris tersebut. Meskipun demikian, secara umumnya, Undang-undang Pentadbiran Agama Islam Perak 1965 mengalami proses penambahbaikan yang bersesuaian dengan keperluan

26 Seksyen 45 Undang-undang Pentadbiran Agama Islam Perak No. 11, 1965.

(3) Mahkamah Kadi Besar hendaklah:

(b) di dalam kuasa malnya, membicarakan dan memutuskan segala perbicaraan, jika kedua-dua pihak yang dibicarakan itu beragama Islam, yang berkenaan dengan

(iv) menentukan orang-orang yang boleh mendapat harta pusaka si mati dan bahagiannya mengikut hukum syarak;

semasa. Penambahbaikan dan pindaan terkini Enakmen Pentadbiran Agama Islam (Perak) 2004 adalah seperti dalam Jadual 12.

Jadual 12 Senarai peruntukan dalam Enakmen Pentadbiran Agama Islam Perak 2004.

Bil.	Bahagian	Seksyen
1.	Bahagian I - Permulaan	Seksyen 1 – Seksyen 3
2.	Bahagian II - Majlis Agama Islam dan Adat Melayu Perak	Seksyen 4 – Seksyen 32
3.	Bahagian III - Pelantikan Mufti Kuasa dalam Hal Ehwal Agama, Jawatankuasa Fatwa dan Fatwa yang Berhubungan dengan Kepentingan Nasional	Seksyen 33 – Seksyen 43
4.	Bahagian IV - Mahkamah Syariah	Seksyen 44 – Seksyen 66
5.	Bahagian V - Pendakwaan dan Perwakilan	Seksyen 67 – Seksyen 69
6.	Bahagian VI - Kewangan	Seksyen 70 – Seksyen 84
7.	Bahagian VII - Masjid	Seksyen 85 – Seksyen 94
8.	Bahagian XIII - Pungutan Khairat	Seksyen 95 – Seksyen 146
9.	Bahagian IX - Memeluk Agama Islam	Seksyen 96 – Seksyen 106
10.	Bahagian X - Pendidikan Agama Islam	Seksyen 107 – Seksyen 110
11.	Bahagian XI - Am	Seksyen 111 – Seksyen 113

Berdasarkan kandungan Enakmen Pentadbiran Undang-undang Islam Perak 2004, didapati jumlah peruntukan seksyen adalah sebanyak 113 sahaja berbanding dengan 192 seksyen dalam enakmen terdahulu. Perbezaan ini disebabkan oleh peruntukan dalam enakmen tersebut dibuat pindaan atau dimansuhkan. Perubahan yang berlaku dalam enakmen tersebut disebabkan oleh wujudnya enakmen baharu untuk memastikan pentadbiran hal ehwal agama Islam lebih sistematik dan efektif²⁷. Senarai enakmen baharu adalah seperti dalam Jadual 13.

27 Ridzwan bin Yusuf, Ketua Pendakwa Syarii, Bahagian Pendakwaan, Jabatan Agama Islam Perak, Tingkat 3, Kompleks Islam Darul Ridzwan, Jalan Panglima Bukit Gantang Wahab, 30000 Ipoh, Perak. Temu bual melalui telefon, 21 November 2016, pukul 11.30 pagi.

Jadual 13 Senarai enakmen baharu yang diwujudkan.

Bil.	Senarai Enakmen yang Diwujudkan	Senarai Enakmen yang Dikemas Kini
1.	Enakmen Keluarga Islam (Perak) 1984 (pindaan dilakukan pada tahun 1992 dan tahun 1996, dan kemudiannya dimansuhkan).	Enakmen Undang-undang Keluarga Islam (Perak) 2004.
2.	Enakmen Kawalan dan Sekatan Pengembangan Agama Bukan Islam (Perak) 1988 (berkuat kuasa sehingga kini).	Tiada penambahbaikan.
3.	Enakmen Jenayah (Syariah) Perak 1992 (berkuat kuasa sehingga kini).	Tiada penambahbaikan.
4.	Enakmen Keterangan (Mahkamah Syariah) Perak 1994 (kemudiannya dimansuhkan).	Enakmen Keterangan Mahkamah Syariah (Perak) 2004 (berkuat kuasa sehingga kini).
5.	Kanun Acara Jenayah (Syariah) 1994 (kemudiannya dimansuhkan).	Enakmen Tatacara Jenayah (Perak) 2004 (berkuat kuasa sehingga kini).
6.	Enakmen Acara Mal Mahkamah Syariah (Perak) 1996 (kemudiannya dimansuhkan).	Enakmen Tatacara Mal Mahkamah Syariah (Perak) 2004 (berkuat kuasa sehingga kini).
7.	Enakmen Kawalan Sekolah-sekolah Agama Islam (Perak) 1996 (berkuat kuasa sehingga kini).	Tiada penambahbaikan.

Berdasarkan enakmen baharu seperti dalam Jadual 13, jelaslah bahawa undang-undang hal ehwal Islam di Perak dibuat penambahbaikan bermula dari tahun 1952 hingga tahun 2004. Penambahbaikan dilaksanakan untuk memartabatkan institusi kehakiman Islam supaya bergerak seiring dengan kehendak semasa. Namun demikian, peruntukan undang-undang Islam yang berkaitan dengan harta pusaka masih tidak diberikan tempat yang sewajarnya, bahkan jelas terdapat kelompangan dan tidak kompetitif, terutama dalam hal yang bersangkutan dengan pentadbiran harta pusaka orang Islam seperti yang disyariatkan oleh Allah SWT. Situasi yang berlaku di negeri Perak hampir setara dengan perkembangan perundangan Islam di Pulau Pinang, Kedah dan Perlis.

ULASAN DAN CADANGAN

Hasil penelitian membuktikan bahawa perkembangan perundangan Islam mula berlaku pada tahun 1950-an. Selangor ialah negeri pertama

yang mengambil langkah mewujudkan suatu undang-undang yang mengawal urusan hal ehwal agama Islam, iaitu Enakmen Pentadbiran Hukum Syarak Negeri Selangor 1952. Kemudian tindakan tersebut disusuli oleh negeri Pulau Pinang pada tahun 1959, negeri Kedah pada tahun 1962, negeri Perlis pada tahun 1963 dan negeri Perak pada tahun 1965. Pada waktu itu, teks pertama undang-undang pentadbiran agama Islam bukan sahaja di negeri utara Semenanjung, bahkan di negeri lain di seluruh Malaysia disediakan dalam bahasa Inggeris kerana mengambil kira pengaruh penjajah. Namun, setelah Akta Bahasa Kebangsaan 1967 [Akta 32] berkuat kuasa pada 1 September 1967, maka semua kanun yang sah selepas itu disediakan dalam bahasa kebangsaan.²⁸

Seterusnya, proses evolusi untuk menempatkan sistem perundangan Islam yang komprehensif di Malaysia dapat dilihat melalui penambahbaikan dalam enakmen pentadbiran undang-undang Islam di negeri berkaitan seperti Pulau Pinang pada tahun 2014, Kedah pada tahun 2008, Perlis pada tahun 2006 dan Perak pada tahun 2005. Sungguhpun demikian, peruntukan dalam undang-undang tersebut tidak khusus terhadap aspek pentadbiran dan pengurusan harta pusaka orang Islam secara holistik, sebaliknya lebih memfokuskan hal yang bersangkutan dengan undang-undang diri orang Islam seperti pernikahan dan perceraian, pentadbiran masjid, bidang kuasa mahkamah syariah, dan sebagainya. Aspek pentadbiran harta pusaka hanya diperuntukkan dalam satu seksyen sahaja sama ada pada era prakemerdekaan mahupun pascakemerdekaan. Rumusan peruntukan tersebut adalah seperti dalam Jadual 13.

- 28 Seksyen 6 Akta Bahasa Kebangsaan 1967 [Akta 32] Teks - bagi segala Rang Undang-undang yang akan dikemukakan atau pindaan kepadanya yang akan dicadangkan dalam parlimen atau mana-mana dewan undangan negeri;
- (a) bagi segala akta parlimen dan segala perundangan kecil yang dikeluarkan oleh kerajaan persekutuan;
 - (b) bagi segala enakmen dan perundangan kecil yang dikeluarkan oleh mana-mana kerajaan negeri; dan
 - (c) bagi segala ordinan yang diisytiharkan oleh Yang di-Pertuan Agong, hendaklah dalam bahasa kebangsaan dan dalam bahasa Inggeris, dan teks dalam bahasa kebangsaan itu sah melainkan jika Yang di-Pertuan Agong menetapkan sebaliknya sama ada secara am atau bagi mana-mana undang-undang atau jenis undang-undang tertentu.

Jadual 13 Peruntukan perakuan faraid di negeri yang dikaji.

Bil.	Perundangan Pentadbiran Islam Pertama di Negeri Utara Semenanjung	Seksyen	Perundangan Pentadbiran Islam Terkini di Negeri Utara Semenanjung	Seksyen
1.	<i>Administration of Muslim Law Enactment, Penang, 1959.</i>	<i>section 47</i>	Enakmen Pentadbiran Agama Islam (Negeri Pulau Pinang) 2004.	seksyen 65
2.	<i>Administration of Muslim Law Enactment, Kedah, 1962.</i>	<i>section 44</i>	Enakmen Mahkamah Syariah (Kedah Darul Aman) 2008.	seksyen 20
3.	<i>Administration of Muslim Law Enactment, Perlis, 1963.</i>	<i>section 11</i>	Enakmen Pentadbiran Agama Islam (Perlis) 2006.	seksyen 65
4.	<i>Administration of Muslim Law Enactment, Perak, 1965.</i>	<i>section 45</i>	Enakmen Pentadbiran Agama Islam (Perak) 2004.	seksyen 54

Berdasarkan Jadual 13, perakuan faraid atau perakuan pewarisan diperuntukkan dalam undang-undang pentadbiran Islam yang pertama di negeri utara Semenanjung. Walau bagaimanapun, situasi ini tetap sama meskipun berlaku pemansuhan enakmen pentadbiran Islam yang diwujudkan ketika prakemerdekaan, dan Enakmen Pentadbiran Agama Islam yang baharu digubal semasa pascakemerdekaan, iaitu masih dikekalkan dalam satu seksyen sahaja. Walau bagaimanapun, terdapat sedikit perbezaan bagi negeri Kedah kerana peruntukan pewarisan daripada *section 44 Administration of Muslim Law Enactment, Kedah, 1962* yang kemudiannya dipindahkan ke dalam seksyen 20 Enakmen Mahkamah Syariah (Kedah Darul Aman) 2008. Keadaan tersebut berlaku kerana enakmen mahkamah syariah hanya diwujudkan di Kedah sahaja, manakala negeri lain masih belum berbuat demikian.

Kajian mendapati tiada usaha yang mendorong pihak pemerintah untuk mewujudkan satu statut pentadbiran pusaka yang bersifat substantif disebabkan oleh faktor yang berikut:

1. Pengurusan dan pentadbiran undang-undang berkenaan dengan harta pusaka orang Islam yang berkuat kuasa di

Semenanjung Malaysia diletakkan di bawah undang-undang sivil pada peringkat persekutuan seperti Akta Pusaka Kecil (Pembahagian) 1955, Akta Probet dan Pentadbiran 1959 dan Akta Perbadanan Amanah Raya 1995, manakala pada peringkat negeri diletakkan di bawah enakmen pentadbiran agama Islam atau enakmen mahkamah syariah²⁹.

2. Bidang kuasa pengurusan dan pentadbiran harta pusaka orang Islam seperti prosedur permohonan, pembahagian, pengagihan dan pelaksanaan perkara yang berhubung dengan harta pusaka, majoritinya dipelopori oleh agensi persekutuan seperti Unit Pusaka Kecil, Jabatan Ketua Pengarah Tanah dan Galian (JKPTG), Amanah Raya Berhad (ARB) dan mahkamah tinggi sivil. Sementara itu, mahkamah syariah merupakan satu-satunya agensi negeri yang mempunyai bidang kuasa untuk mengeluarkan perakuan pewarisan. Amat menyedihkan, amalan permohonan dan pengurusan kes harta pusaka di ketiga-tiga agensi utama itu tidak mewajibkan sijil faraid atau perakuan pewarisan daripada mahkamah syariah ketika mengemukakan permohonan pembahagian harta pusaka.
3. Peruntukan dalam seksyen 12(7), Akta Pusaka Kecil (Pembahagian) 1955 menjelaskan pembahagian pusaka orang Islam hendaklah mengikut hukum faraid³⁰.
4. Terdapat 20 buah undang-undang yang berkuat kuasa di Semenanjung Tanah Melayu yang relevan dengan pentadbiran pusaka orang Islam, iaitu Akta Kanun Tanah Negara 1965, Akta Tanah (Kawasan Berkelompok) 1960, Akta Hakmilik Strata 1985 (Pindaan 2013), Enakmen Rezab Melayu Negeri-negeri, Akta Pengambilan Tanah 1960 (Akta 486), Akta Keterangan

29 Nasri Naiimi. (2016). *Pengurusan pusaka Islam, wasiat dan hibah di Malaysia isu dan aplikasi*. Sintok: Universiti Utara Malaysia, p. 10; Jasni Sulong. (2011). *Pembaharuan undang-undang pentadbiran pusaka Islam*. Pulau Pinang: Penerbit Universiti Sains Malaysia, p. 178 – 187.

30 Ahmad bin Lakim, Hakim Litar Mahkamah Tinggi Syariah/Pengarah Latihan, Jabatan Kehakiman Syariah Malaysia (2016, 22 September). Pengurusan dan bidang kuasa kes harta pusaka mahkamah syariah di Malaysia: Cabaran dan transformasi. Kertas kerja dibentangkan dalam Seminar Kebangsaan Transformasi Pengurusan Harta Pusaka di Malaysia 2016. Universiti Sains Islam Malaysia (USIM), Nilai, Negeri Sembilan.

1950 (Akta 56), Akta Tafsiran 1948 dan 1967 (Akta 388), Akta Umur Dewasa 1971 (Akta 21), Akta Penjagaan Budak 1961 (Akta 351), Akta Kontrak 1950 (Akta 136), Akta Pemegang Amanah 1949 (Akta 208), Akta KWSP 1991 (Akta 452), Akta Tabung Haji 1995 (Akta 535), Akta Insurans 1996 (Akta 553), Akta Perkhidmatan Kewangan 2013, Akta Perkhidmatan Kewangan Islam 2013, serta Akta Perbadanan Insurans Deposit Malaysia (Pindaan 2016) (Akta A1505).

Berdasarkan faktor tersebut, didapati bahawa undang-undang bertulis yang berkaitan dengan pusaka tidak digubal dan dikanunkan kerana pengurusan dan pentadbiran pusaka orang Islam di Semenanjung Malaysia berhubung kait dengan bidang kuasa persekutuan dan negeri. Untuk mewujudkan sebuah perundangan bertulis yang khusus berkaitan dengan pusaka pastinya akan menyentuh bidang kuasa persekutuan, maka sehingga kini jika berlaku sebarang masalah yang berkaitan dengan pusaka orang Islam hukum faraid hendaklah dirujuk seperti yang diperuntukkan dalam seksyen 12(7), Akta Pusaka Kecil (Pembahagian) 1955 yang menjelaskan pembahagian pusaka orang Islam hendaklah mengikut hukum faraid. Sekiranya wujud pertikaian yang berkaitan dengan pensabitan nasab, ahli waris, penentuan harta pusaka si mati atau tidak, pengesahan wasiat, hibah, dan sebagainya, boleh dirujuk kepada pihak berkuasa agama negeri seperti mufti dan mahkamah syariah³¹. Lebih-lebih lagi, Akta Pusaka Kecil (Pembahagian) 1955, Akta Probet dan Pentadbiran 1959, dan Akta Perbadanan Amanah Raya 1995 masih berkuat kuasa untuk mentadbir dan mengurus harta pusaka orang Islam sehingga kini.

Kekangan ini sedikit sebanyak menyebabkan ketidakupayaan pihak berautoriti untuk mewujudkan suatu perundangan yang khusus berkaitan dengan harta pusaka orang Islam di Semenanjung Malaysia.

31 Ahmad bin Lakim, Hakim Litar Mahkamah Tinggi Syariah/Pengarah Latihan, Jabatan Kehakiman Syariah Malaysia (2016, 22 September). Pengurusan dan bidang kuasa kes harta pusaka mahkamah syariah di Malaysia: Cabaran dan transformasi. Kertas kerja dibentangkan dalam Seminar Kebangsaan Transformasi Pengurusan Harta Pusaka di Malaysia 2016. Universiti Sains Islam Malaysia (USIM), Nilai, Negeri Sembilan.

Hakikatnya, usaha untuk mewujudkan perundangan khusus yang berkaitan dengan pusaka tidak akan menjejaskan bidang kuasa persekutuan yang dipertanggungjawabkan kepada agensi persekutuan seperti yang dijelaskan sebelum ini³². Kewujudan statut yang bersifat kanun atau undang-undang bertulis yang seragam boleh dikuatkuasakan bukan sahaja menjurus aspek baharu seperti prinsip wasiat yang wajib, kaedah representasi, rad kepada suami isteri, keutamaan keluarga nuklear, perlindungan undang-undang terhadap hak pusaka golongan wanita, dan hak benefisiari lain terhadap harta si mati, bahkan memperuntukkan juga ketetapan syariat dalam kanun tersebut seperti pengesahan waris, bahagian yang berhak diterima oleh waris, pengesahan nasab, harta yang termasuk pusaka, pengesahan wasiat dan hibah, penalti kepada waris yang lewat-lewatkan permohonan pembahagian harta pusaka, isu sembunyi waris atau tidak mengagihkan harta kepada waris mengikut bahagian yang ditetapkan, dan sebagainya. Isu ini tidak diperuntukkan dalam undang-undang yang sedia ada sama ada pada peringkat persekutuan mahupun pada peringkat negeri. Oleh sebab itu, berlaku pelbagai konflik seperti yang berikut:

1. Isu kelewatan pengagihan harta pusaka orang Islam semakin meningkat disebabkan waris atau benefisiari tidak menuntut pembahagian harta pusaka di agensi yang mengendalikan pembahagian harta pusaka. Contohnya, Wang Menunggu untuk dituntut di Amanah Raya Berhad (ARB) mencecah nilai yang amat tinggi bagi negeri di utara Semenanjung seperti yang terkandung dalam Jadual 15.

32 Jasni Sulong. (2011). *Pembaharuan undang-undang pentadbiran pusaka Islam*. Pulau Pinang: Penerbit Universiti Sains Malaysia, p. 178 – 187.

Jadual 15 Statistik harta yang dimasukkan dalam akaun “Wang Menunggu Dituntut” di Amanah Raya Berhad bagi negeri di utara Semenanjung mulai tahun 2010 sehingga 2016³³ (Jumlah dalam RM juta).

Tahun/Negeri	Perak	Pulau Pinang	Kedah	Perlis
2010	6352.4	4208.6	6284.0	1980.4
2011	3740.7	816.7	1240.4	290.2
2012	2251.6	1100.4	2701.9	560.2
2013	2161.7	1762.7	2450.9	640.4
2014	3824.5	1875.0	3,575.6	560.1
2015	7652.0	1,690.5	138,011.0	1820.5
2016	5271.7	931.8	165 216.7	1420.8
Jumlah	RM31 254.6	RM12 385.7	RM319 480.5	RM7272.6
Jumlah Keseluruhan	RM 370 393.4			

Merujuk kenyataan Nik Salina,³⁴ maksud “wang menunggu dituntut” ialah harta pusaka yang sedang menunggu untuk diagihkan kepada waris yang berhak. Daripada statistik yang ditunjukkan, jelas tergambar isu ketidakprihatinan waris untuk menuntut harta pusaka yang ditinggalkan oleh si mati di negeri utara Semenanjung Malaysia menyebabkan jumlah wang yang dalam status menunggu untuk dituntut oleh waris mencecah RM370 393.4 juta. Nilai tersebut amat tinggi dan sudah tentu aset tersebut tidak boleh dijana. Kesannya, ekonomi umat Islam dan negara tidak dapat dimajukan.

- Harta Pusaka Kecil yang berjumlah 60 bilion di Malaysia masih berdaftar atas nama pemilik yang meninggal dunia. Menurut Datuk Ir. Hamim bin Samuri, Timbalan Menteri Sumber Asli dan Alam Sekitar, situasi sedemikian menunjukkan bahawa ahli waris tidak mempunyai kesedaran untuk membuat tuntutan pembahagian harta pusaka. Beliau mengakui bahawa terdapat ahli waris yang beranggapan proses permohonan pembahagian harta pusaka mengambil tempoh masa yang lama, kos yang

33 Jumlah mengikut fail yang dimasukkan dalam akaun khas “Wang Menunggu Dituntut” rujuk ARB/GCCD/MUFTI KEDAH/2017/01/BIL 25-BBA bertarikh 24 Januari 2017.

34 Nik Salina binti Nik Idris, Ketua Jabatan, Jabatan Komunikasi Korporat Kumpulan, Amanah Raya Berhad, Tingkat 11, Wisma Amanah Raya, No. 2, Jalan Ampang, 50508 Kuala Lumpur, Malaysia.

tinggi dan menyusahkan sehingga menyebabkan harta si mati dibekukan, tanah menjadi terbiar dan berlaku status pemilikan tidak rasmi terhadap harta si mati. Isu tersebut boleh menimbulkan pelbagai konflik seperti termakan harta bukan milik yang sah atau memakan harta milik anak yatim³⁵.

3. Statistik pada tahun 2014 menunjukkan bahawa tanah terbiar dan tidak boleh dibangunkan ialah seluas 119 273.38 hektar³⁶ kerana tiada nama pemiliknya yang sah.
4. Laporan perangkaan pada tahun 2005 mendapati 900 000 daripada 6.2 juta hak milik tanah yang didaftarkan di seluruh negara atas nama pemilik yang sudah meninggal dunia. Keadaan ini berlaku kerana waris atau penama tidak mengemukakan tuntutan pembahagian harta pusaka kepada pihak yang berautoriti. Kesannya, sumber ekonomi negara terjejas akibat cukai tanah yang tertunggak sehingga RM200 juta³⁷.
5. Faktor kelewatan tuntutan pembahagian harta pusaka disebabkan pihak waris tidak memberikan kerjasama yang konsisten dalam penyelesaian pembahagian harta pusaka dan peruntukan yang lemah dalam aspek undang-undang pembahagian pusaka³⁸.
6. Terdapat kes kelewatan mengemukakan tuntutan pembahagian harta pusaka sehingga berlaku *munasakhah* seperti melibatkan generasi

35 Ucapan Perasmian Forum dan Taklimat Harta berhubung dengan Pengurusan Harta Pusaka Kecil, Kementerian Sumber Asli dan Alam Sekitar oleh Datuk Ir. Hamim bin Samuri, Timbalan Menteri Sumber Asli dan Alam Sekitar di Tangkak, Johor Bahru pada 31 Januari 2016.

36 Mohd. Khairy Kamarudin dan Azwan Abdullah. (2016). Amalan dan pembahagian faraid di Malaysia. *Journal of Global Business and Social Entrepreneurship (GBSE)*, 2(3).

37 Mohd. Firi Abdul Rahman, Kamarudin Ngah, Jamaludin Mustaffa, Rozita Abdul Mutalib, dan Mohd. Hilmi Hamzah. (2016). Kelewatan dalam pembahagian harta pusaka. *Journal of Global Business and Social Entrepreneurship (GBSE)*, 2(3), /gbse.com.my [eISSN 24621714]; *Berita Harian*, 1 Julai 2005; Abdullah Muhammad. (2007). Ke arah penyelesaian harta pusaka kecil yang lebih bersepadu, cekap dan cemerlang. Kertas kerja dalam Konvensyen Harta Pusaka Islam, Amanah Raya Bhd. Kuala Lumpur, p. 67.

38 Mohd. Ridzuan Awang. (1994). Konsep undang-undang tanah Islam: Pendekatan perbandingan. Shah Alam: Hizbi Sdn. Bhd, pp. 357 – 258.

- kedua dan ketiga yang meninggal dunia tetapi harta pusaka (tanah) si mati tidak ditadbir dan diserahkan kepada ahli waris yang berhak³⁹.
7. Berdasarkan pengalaman Ariffin Sabirin menguruskan tuntutan harta pusaka di Wasiyyah Shoppe selama 18 tahun, beliau mendapati daripada berpuluh ribu sampel yang dipilih daripada keseluruhan kes kematian di sesebuah kampung, hanya 20 peratus sahaja waris yang mengambil inisiatif menguruskan tuntutan harta pusaka, sedangkan baki 80 peratus lagi ialah waris yang masih tidak berbuat apa-apa tindakan terhadap harta peninggalan si mati⁴⁰.

Kes yang berlaku ekoran kelewatan waris menuntut pembahagian harta pusaka menunjukkan bahawa senario tersebut amat membimbangkan. Sekiranya isu tersebut tidak ditangani segera pelbagai kesan yang lebih serius boleh berlaku sama ada dari aspek hukum syarak, seperti memakan harta pusaka secara tidak sah dan hak si mati tidak ditunaikan, aspek sosial seperti berlaku pertelingkahan dan perbalahan sesama ahli waris dan bilangan waris bertambah (*munasakhah*), serta aspek ekonomi seperti aset si mati terbiar atau dibekukan dan sumber ekonomi negara tidak dapat dikembangkan secara optimum.

Oleh itu, pandangan dan saranan daripada pelbagai pihak supaya perundangan pusaka dikanunkan wajar dipertimbangkan seperti:

1. Saranan YB Dato' Seri Dr. Ahmad Zahid Hamidi (Menteri di Jabatan Perdana Menteri pada ketika itu) menyatakan bahawa manusia memerlukan suatu sistem perundangan yang sistematik dan unggul bagi menjamin keadilan dan keharmonian hidup. Ciri kesejahteraan hidup manusia termasuklah dalam aspek pengurusan harta pusaka yang berkesan, khususnya bagi orang

39 Abdul Hamid Mohamad. (November 2001). *Administration of property in Malaysia: A civil law and shariah law perspective*. Kertas kerja dibentangkan dalam Seminar on Islamic Property Management.

40 Ariffin Sabirin. (2014, 20 Oktober). 'Harta pusaka tertunggak & RM52 bilion: Apa isu sebenar? Capaian daripada <http://www.utusan.com.my/bisnes/ekonomi/harta-pusaka-tertunggak-rm52-billion-apa-isu-sebenar-1.14665>.

Islam di Malaysia. Beliau menegaskan bahawa umat Islam akan berhadapan dengan kos lepas (*opportunity cost*) sekiranya isu tersebut gagal ditangani dengan harmoni dan komprehensif⁴¹.

2. Jasni Sulong mengetengahkan isu penggubalan undang-undang pusaka dalam statut yang khusus merupakan suatu transformasi yang amat efektif. Konsep yang diperkenalkan oleh beliau ialah hukum pusaka bersumberkan al-Quran dan hadis yang diserapkan ke dalam bentuk undang-undang bertulis yang seragam. Setelah statut tersebut diwujudkan dan dikuatkuasakan, konlik yang berlaku akibat kelewatan tuntutan pembahagian harta pusaka dapat diminimumkan⁴². Beliau mengakui sistem pengurusan harta pusaka Islam di Malaysia tidak teratur dan kabur. Sehingga kini, statut khusus yang berkaitan dengan pusaka, masih belum wujud lagi, kecuali yang berkaitan dengan wasiat. Walau bagaimanapun, hanya tiga buah negeri sahaja yang menggubal Enakmen Wasiat, iaitu Selangor, Melaka dan Negeri Sembilan sedangkan negeri-negeri lain masih belum berbuat demikian. Oleh itu, undang-undang pusaka yang spesifik harus diwujudkan kerana undang-undang tersebut memberikan impak terhadap struktur sosial dan ekonomi, serta menjadi kayu ukur peningkatan tamadun ummah⁴³.
3. Siti Mashitoh dan Ahmad Hidayat mengakui bahawa pada ketika ini tiada undang-undang pusaka bertulis di Malaysia yang boleh dijadikan garis panduan mengurus tadbir urus harta pusaka orang Islam. Usaha mewujudkan suatu undang-undang

41 Ahmad Zahid bin Hamidi, Menteri di Jabatan Perdana Menteri. Membangunkan ekonomi ummah menerusi instrumen faraid dan hibah. *Jurnal Muamalat* (1) (Ogos, 1429/2008). Capaian daripada Portal Rasmi Muamalat dan Kewangan Islam, Jabatan Kemajuan Islam Malaysia. (JAKIM), <http://www.islam.gov.my/en/jurnal-muamalat>.

42 Jasni Sulong. (2006). *Pembaharuan undang-undang pentadbiran pusaka Islam*, pp. 178 – 187.

43 Jasni Sulong. (2006). *Undang-undang Pusaka Islam: Kajian terhadap Pembaharuan Undang-undang dan Aplikasinya di Malaysia*. Tesis Ijazah Doktor Falsafah. Akademi Pengajian Islam, Universiti Malaya.

- yang bersifat substantif wajar dilaksanakan⁴⁴.
4. Ahmad⁴⁵ membincangkan isu yang sama dan secara optimis mengakui ketiadaan undang-undang atau kaedah khusus yang berkaitan dengan pengurusan kes harta pusaka menyumbang ketidakseragaman dalam pentadbiran dan pengurusan harta pusaka di Malaysia. Beliau berpandangan, cadangan untuk mewujudkan suatu statut yang substantif berkaitan dengan harta pusaka sukar dilakukan kerana faktor birokrasi, kekangan bidang kuasa persekutuan dan negeri, dan sebagainya. Revolusi dan pendekatan terbaik lagi harmoni untuk menangani masalah ini adalah dengan cara mewujudkan peraturan atau prosedur yang seragam bagi pengurusan harta pusaka di seluruh Malaysia seperti yang dilaksanakan di negeri Sabah yang mewujudkan Garis Panduan Permohonan Pembahagian, Pelantikan Wali, Harta dan Perakuan Pewarisan Harta Pusaka (Sabah) 2007⁴⁶.

Jelasnya, penggubalan undang-undang pentadbiran pusaka yang bersifat substantif mampu memberikan impak yang besar terhadap struktur sosial dan ekonomi orang Islam, serta menjadi parameter kemajuan tamadun ummah. Lebih meyakinkan lagi apabila sarjana Barat, Anderson (1976) menyatakan bahawa undang-undang merupakan aspek yang hanya boleh dilihat dalam masyarakat

44 Siti Mashitoh Mahamood. (2006). 'Bidang kuasa pentadbiran harta pusaka di Malaysia: Perspektif perundangan syariah dan sivil'. Dalam *Prosiding Seminar Kebangsaan Pengurusan Harta dalam Islam*. Jabatan Syariah, Fakulti Pengajian Islam, UKM dan Kolej Islam Pahang Sultan Ahmad Shah; Ahmad Hidayat Buang. (2006). Perkembangan dan isu undang-undang pusaka dan wasiat di Malaysia. *Jurnal Mahkamah Syariah di Malaysia*.

45 Ahmad bin Lakim, Hakim Litar Mahkamah Tinggi Syariah/Pengarah Latihan, Jabatan Kehakiman Syariah Malaysia.

46 Ahmad bin Lakim. (2016, 22 September). *Pengurusan dan bidang kuasa kes harta pusaka mahkamah syariah di Malaysia: Cabaran dan transformasi*. Kertas kerja dalam Seminar Kebangsaan Transformasi Pengurusan Harta Pusaka di Malaysia 2016. Universiti Sains Islam Malaysia (USIM), Nilai, Negeri Sembilan.

bertamadun⁴⁷. Kenyataan ini bermaksud, kehidupan masyarakat yang tidak diurus oleh suatu undang-undang akan menyebabkan kemunduran. Pandangan tersebut juga amat bertepatan dengan pandangan Imam al-Ghazali yang bermaksud:

لا نظام الدين إلا بنظام الدنيا

Tidak akan lurus agama itu melainkan lurusnya peraturan atau sistem dunia itu.

Saranan tersebut juga selaras dengan tuntutan *maqasid syariah*, iaitu memelihara harta orang Islam daripada dimiliki atau dikuasai oleh mana-mana pihak yang tidak berhak ke atas harta tersebut. Ini berdasarkan *qaidah fiqhiyyah* yang bermaksud:

تصرف الإمام على الرعية منوط بالمصلحة

Tindakan pemerintah ke atas rakyat menjurus kepada kemaslahatan ummah.

Oleh itu, dalam konteks memelihara harta orang Islam, pihak kerajaan, pengamal undang-undang dan para cendekiawan Islam perlu mengorak langkah seiring dalam usaha mewujudkan suatu perundangan pusaka yang dikanunkan demi melestarikan pembangunan harta pusaka secara konsisten dan menepati kehendak syariat.

KESIMPULAN

Dalam usaha pihak kerajaan persekutuan memperkasakan perundangan Islam di Malaysia, isu perundangan pusaka orang Islam perlu diberikan tumpuan yang serius kerana kewujudan perundangan yang konsensus akan memberikan impak kepada kemaslahatan ummah dan semua pihak yang berkaitan. Ironinya, pelancaran Indeks Syariah Malaysia pada 10 Februari 2015 bertempat di Dewan Perdana, Pusat Konvensyen Antarabangsa, Putrajaya oleh YAB Perdana

47 Norman Anderson. (1976). *Law reform in the Muslim world*. London: The Athlone Press, p. 1.

Menteri Malaysia dapat direalisasikan sekiranya aspek perundangan pusaka orang Islam turut dibangunkan dalam bentuk doktrin sejagat. Wawasan ini merupakan suatu mekanisme terbaik untuk memelihara harta orang Islam di Malaysia, umumnya dan di negeri Pulau Pinang, Kedah, Perlis dan Perak, khususnya selaras dengan matlamat Indeks Syariah Malaysia yang diperkenalkan oleh Jabatan Kemajuan Islam Malaysia (JAKIM) dan Transformasi Harta Pusaka di Malaysia yang dilancarkan oleh Menteri di Jabatan Perdana Menteri pada 22 September 2016 di Universiti Sains Islam Malaysia (USIM). Kajian tentang perkembangan undang-undang pentadbiran Islam mulai tahun 1950 sehingga 2016 ini menunjukkan bahawa aspek pentadbiran harta pusaka orang Islam tidak dikanunkan seperti enakmen lain yang kedudukannya selari dengan perkembangan semasa.

RUJUKAN

- Abdul Hamid Mohamad. (2001, November). *Administration of property in Malaysia: A civil law and shariah law perspective*. Kertas kerja dibentangkan dalam Seminar on Islamic Property Management, pp. 7–8.
- Abdullah Muhammad. (2007). Ke arah penyelesaian harta pusaka yang lebih bersepadu, cepat dan cemerlang. *Konvensyen harta pusaka Islam. Administration of Muslim Law Enactment, Perak, 1965.*
- Administration of Muslim Law Enactment, Perlis, 1963.*
- Administration of Muslim Law Enactment, Kedah, 1962.*
- Administration of Muslim Law Enactment, Pulau Pinang, 1959.*
- Administration of Muslim Law Enactment, Selangor, 1952.*
- Ahmad Hidayat Buang. (2006). Perkembangan dan isu undang-undang pusaka dan wasiat di Malaysia. *Jurnal Mahkamah Syariah.*
- Ahmad Lakim. (2016, 22 September). Pengurusan dan bidang kuasa kes harta pusaka mahkamah syariah di Malaysia: Cabaran dan transformasi. Kertas kerja dibentangkan dalam Seminar Kebangsaan Transformasi Pengurusan Harta Pusaka di Malaysia 2016. Universiti Sains Islam Malaysia (USIM), Nilai, Negeri Sembilan.
- Ahmad Zahid bin Hamidi, Menteri di Jabatan Perdana Menteri. Membangunkan ekonomi ummah menerusi instrumen faraid dan hibah. *Jurnal Muamalat*, (1) (Ogos, 1429/2008). Capaian daripada Portal Rasmi Muamalat dan Kewangan Islam, Jabatan Kemajuan Islam Malaysia. (JAKIM), <http://>

- www.islam.gov.my/en/jurnal-muamalat.
- Akta Bahasa Kebangsaan 1967 [Akta 32].
- al-Ghazaly & Abi Hamid. (2004). *Ihya'Ulum al-Din* (Jilid 1). Dar al-Aafaqal-Arabiyyah.
- al-Sayuti & Jalaluddin. (2013). *Kitab al-Ashbah wa an-Nadhair*. Beirut: al-Maktabah al-Asriyyah.
- Anderson, N. (1976). *Law reform in the Muslim world*. London: The Athlone Press.
- Ariffin Sabirin. (2014, 20 Oktober). 'Harta pusaka tertunggak & RM52 bilion: Apa isu sebenar? Capaian daripada <http://www.utusan.com.my/bisnes/ekonomi/harta-pusaka-tertunggak-rm52-billion-apa-isu-sebenar-1.14665>. *Berita Harian*, 1 Julai 2005.
- Enakmen Mahkamah Syariah (Kedah Darul Aman) 2008.
- Enakmen Pentadbiran Agama Islam (Negeri Pulau Pinang) 2004.
- Enakmen Pentadbiran Agama Islam (Perak) 2004.
- Enakmen Pentadbiran Agama Islam (Perlis) 2006.
- Enakmen Pentadbiran Undang-undang Islam (Kedah Darul Aman) 2008.
- Enakmen Pentadbiran Undang-undang Islam Perak No. 11, 1965.
- Enakmen Perak, No. 6, 1951.
- Federal of Malaya Government Gazette, (Perak Section), No. 286 of 1952.*
- Government of Perlis Gazette, 26 Mac 1964, Jilid VII, No. 7.*
- Jabatan Kehakiman Syariah Perak.* (n.d.). Capaian daripada <http://syariah.perak.gov.my>
- Jabatan Kehakiman Syariah Pulau Pinang.* (n.d.). Capaian daripada www.jksnpp.gov.my
- Jaidi Ahmad. (2016, 11 November). Undang-undang pentadbiran Islam. (Temu bual di Perlis).
- JAKIM. (n.d.). *Jabatan Kemajuan Islam.* Capaian daripada <http://www.islam.gov.my/en/jurnal-muamalat>
- Jasmin Ismail. (2016, 21 Oktober). Undang-undang pentadbiran Islam. (Temu bual di Pulau Pinang).
- Jasni Sulong. (2006). *Undang-undang pusaka Islam: Kajian terhadap pembaharuan undang-undang dan aplikasinya di Malaysia.* Tesis Ijazah Doktor Falsafah. Akademi Pengajian Islam, Universiti Malaya.
- Jasni Sulong. (2011). *Pembaharuan Undang-undang Pentadbiran Pusaka Islam.* Pulau Pinang: Universiti Sains Malaysia
- Kamaruslan Mustapha. (2016, 21 Oktober). Undang-undang pentadbiran Islam. (Temu bual di Kedah).
- (2016, 1 Februari). Ucapan perasmian forum dan taklimat harta berhubung

- dengan pengurusan harta pusaka kecil Kementerian Sumber Asli dan Alam Sekitar oleh Datuk Ir. Hamim bin Samuri, Timbalan Menteri Sumber Asli dan Alam Sekitar di Tangkak, Johor Bharu pada 31 Januari 2016.
- Mohd. Firi Abdul Rahman, Kamarudin Ngah, Jamaludin Mustaffa, Rozita Abdul Mutalib, dan Mohd. Hilmi Hamzah. (2016). Kelewatan dalam pembahagian harta pusaka. *Journal of Global Business and Social Entrepreneurship (GBSE)*, 2(3), Capaian daripada /gbse.com.my [eISSN 24621714].
- Mohd. Khairy Kamaruddin & Azwan Abdullah. (2016). Amalan dan pembahagian faraid di Malaysia. *Journal of Global Business and Social Entrepreneurship*, 2(3).
- Mohd. Ridzuan Awang. (1994). *Konsep undang-undang tanah Islam: Pendekatan perbandingan*. Shah Alam: Hizbi Sdn. Bhd.
- Nasri Naiimi. (2016). *Pengurusan pusaka Islam, wasiat dan hibah di Malaysia isu dan aplikasi*. Sintok: Universiti Utara Malaysia, p. 10; Jasni Sulong. (2011). *Pembaharuan undang-undang pentadbiran pusaka Islam*. Pulau Pinang: Penerbit Universiti Sains Malaysia, p. 178–187.
- Nik Salina binti Nik Idris, Ketua Jabatan, Jabatan Komunikasi Korporat Kumpulan, Amanah Raya Berhad, Tingkat 11, Wisma Amanah Raya, No. 2, Jalan Ampang, 50508 Kuala Lumpur, Malaysia.
- Noor Aziah Mohd. Awal. (2013). *Pengenalan kepada sistem perundangan di Malaysia*. Selangor: International Law Book Services.
- Norman Anderson. (1976). *Law reform in the Muslim world*. London: The Athlone Press, p. 1.
- Othaman Ishak. (1981). *Fatwa dalam perundangan Islam*. Bangi, Universiti Kebangsaan Malaysia: Fajar Bakti Sdn. Bhd.
- Perlembagaan Persekutuan.
Portal rasmi e-Syariah. (n.d.). Capaian daripada www.esyariah.gov.my
- Ridzuan Yusof. (2016, 21 November). Undang-undang Islam. (Temu bual di Perak).
- Siti Mashitoh Mahamood. (2006). ‘Bidang kuasa pentadbiran harta pusaka di Malaysia: Perspektif perundangan syariah dan sivil’. Dalam *Prosiding Seminar Kebangsaan Pengurusan Harta dalam Islam*. Jabatan Syariah, Fakulti Pengajian Islam, UKM dan Kolej Islam Pahang Sultan Ahmad Shah.
- Surat Nik Salina Nik Idris, Ketua Jabatan, Jabatan Komunikasi Korporat Kumpulan, Amanah Raya Berhad, Tingkat 11, Wisma Amanah Raya, No. 2, Jalan Ampang, 50508 Kuala Lumpur, Malaysia. Jumlah mengikut fail yang dimasukkan dalam akaun khas “Wang Menunggu Dituntut” rujuk

ARB/GCCD/MUFTI KEDAH/2017/01/BIL 25-BBA bertarikh 24 Januari 2017.

Surat Syeikh Abdul Ghani bin Othman, Setiausaha, Jawatankuasa Penggubalan dan Penyemakan Undang-undang Majlis Agama Islam Kedah, AGAMA(K) 52 Jilid 7(42) bertarikh 1 November 2016 bersamaan 1 Safar 1438.

Zaini Nasohah. (2004). *Pentadbiran undang-undang Islam di Malaysia sebelum dan menjelang Merdeka*. Kuala Lumpur: Percetakan Cergas (M) Sdn. Bhd. *Zakat Enactment, No. 4, 1950*.

Diperoleh (*Received*): 13 Februari 2017

Diterima (*Accepted*): 28 Mac 2017

